

Încrederea în știință*

Acad. Ion Tighineanu

Membru de onoare al Academiei Române

Președintele Academiei de Științe a Moldovei

Stimate domnule academician Ioan-Aurel Pop, președinte al Academiei Române, Distinși membri ai Academiei de Științe a Moldovei și ai Academiei Române, Stimați oaspeți din România, Onorată asistență,

Academiile de științe joacă un rol esențial în lumea modernă, având o influență semnificativă asupra dezvoltării științei și tehnologiei, a politicilor publice și a educației. Academiile oferă consultanță guvernelor și organizațiilor internaționale pe teme complexe, precum schimbările climatice, sănătatea publică, tehnologia, educația etc. Fiind instituții apolite, independente de autoritățile publice și, totodată, înarmate cu rezultatele cercetărilor științifice profunde, Academiile influențează deciziile politice care, în conformitate cu cele mai bune practici internaționale, trebuie să fie bazate pe dovezi științifice. Academiile promovează, de asemenea, educația științifică în rândul tinerilor și încurajează dezvoltarea carierei în domeniul științei, stabilesc norme și standarde etice pentru cercetare, susținând integritatea și responsabilitatea în activitățile științifice.

Cu regret, în ultimul deceniu se observă o subminare a încrederii în știință, cauzată de mai mulți factori, inclusiv de manipulare și dezinformare. În țările în care știința și tehnologia sunt recunoscute ca priorități naționale, gradul de încredere în știință este înalt, fiind confirmat, în primul rând, de o finanțare adecvată a cercetării științifice și dezvoltării tehnologice. În acest context un exemplu elocvent este Cehia. Strategia de inovare a Republicii Cehe stabilește obiectivul

că știința și inovarea reprezintă o prioritate absolută în țară, concentrându-se pe producția bazată pe cunoaștere. Academia de Științe din Cehia, împreună cu 54 de institute de cercetare, aduce contribuții semnificative la procesele de cercetare și inovare din țară. Cehia investește în cercetare cca 2 % din PIB, ceea ce corelează cu valoarea medie a investițiilor în cercetare în spațiul Uniunii Europene. Desigur, sunt țări ale Uniunii Europene așa ca Suedia, Belgia, Austria, Germania, Finlanda, Danemarca, unde susținerea financiară este cu mult mai pronunțată, între 3 și 4 procente din PIB, ceea ce reflectă încrederea în știință, recunoașterea ei ca una dintre prioritățile naționale. Cu regret, datele statistice oficiale demonstrează că în spațiul românesc situația este mult mai modestă: dacă în România, cu un suport financiar al științei de peste 0.5 % din PIB, ea poate fi considerată îngrijorătoare, atunci în Republica Moldova ea poate fi calificată ca nesatisfăcătoare, domeniului de cercetare și inovare fiindu-i alocat doar 0.22 din PIB. Ca rezultat, conform datelor recente ale Biroului Național de Statistică, numărul cercetătorilor în Republica Moldova este, în decursul ultimilor ani, în continuă descreștere. Aceasta se referă și la tineri: în 2024 numărul doctoranzilor a scăzut cu 8% față de anul precedent, iar numărul postdoctoranzilor – cu 23%.

Neîncrederea în știință, lipsa în vârful piramidei puterii a consiliilor consultative formate din cercetători de elită, așa cum se practică în multe țări ale lumii, duce la decizii politice arbitrare, influențate de culoarea partidelor de la putere. Voi descrie succint cazul destul de bizar ce ține de denumirea oficială a limbii vorbite în spațiul dintre Prut și Nistru.

*Alocuțiune susținută la Conferința „Consolidarea spațiului științific românesc în context european” – ediția a II-a 8 mai 2025, Clubul academicienilor (Academia Română, București) / Sala Azurie (Academia de Științe a Moldovei, Chișinău)

În anul 1994 lingviștii de la Academia de Științe a Moldovei și-au expus opinia clar, argumentat, prin Hotărârea Prezidiului nr. 75 din 09.09.1994: „Limba literară, utilizată în ultimele decenii în Republica Moldova, ca și cea în care au scris toți înaintașii noștri, este limbă română”. Mai mult, la 20-21 iulie 1995, sub auspiciile Academiei de Științe a Moldovei, a fost organizată în legislativ Conferința științifică cu genericul „Limba română este numele corect al limbii noastre”, la care a participat floarea intelectualității de atunci, inclusiv patriarhul lingvisticii noastre Nicolae Corlățeanu, membru fondator al Academiei, care a prezentat în Parlament raportul plenar „Româna literară în Republica Moldova”.

În pofida argumentelor incontestabile ale experților în domeniul lingvisticii din Republica Moldova, România și alte țări, deputații agrarieni au votat pentru păstrarea glotonimului limba moldovenească. Readucerea în normalitate legislativă a denumirii corecte a limbii vorbite pe malul stâng al Prutului a avut loc peste decenii, la 16 martie 2023, prin votul Parlamentului actual, fiind astfel încheiată o discuție absolut inutilă, care a răpit mult timp și sănătate oamenilor de știință, dornici de a se ocupa de adevăratele probleme științifice, dar nu de cele inventate de politicieni.

Chestiunea ce ține de încrederea în știință, de luarea deciziilor bazate pe dovezi, este crucială în secolul XXI. Problemele vitale ale civilizației – sănătatea, securitatea energetică, cibernetică, alimentară, siguranța alimentelor, aprovizionarea cu apă potabilă, în final securitatea statelor lumii –, nu pot fi garantate, fără avansarea științei și a tehnologiei. Oamenii de știință trebuie susținuți, pentru că de la ei sunt așteptate soluții la provocările timpurilor noastre. Trebuie consolidată Vocea Globală a Științei, așa cum recomandă Consiliul Științific Internațional. Fără dialog, fără deschidere spre comunicare, fără a învăța arta conlucrării cu politicul și societatea, nu vom avansa în dezvoltarea țării și astfel vom lăsa spațiu pentru dezbinare și învrăj-bire. Pentru a supraviețui, oamenii ar trebui, atât la nivel național, cât și global, să se consolideze pentru a face față provocărilor tot mai stringente ale secolului XXI. Este îmbucurător faptul că în spațiul românesc anume, Academiiile și-au asumat

rolul de locomotive în procesul de consolidare a neamului și de apropiere a celor două maluri ale Prutului. Sunt încrezător că prin aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană va apărea lumina la capătul tunelului – hotarul de pe râul Prut va dispărea pentru totdeauna.

Onorată asistență,

În contextul parcursului european al Republicii Moldova este important să creăm și să dezvoltăm cât mai multe punți de colaborare cu România și cu alte state ale UE. Anul trecut, la 12 noiembrie am lansat, împreună cu Academia Română și patru Academii de ramură – Academia de Științe Medicale, Academia de Științe Juridice, Academia de Științe Tehnice și Academia de Științe Agricole și Silvicultură „Gheorghe Ionescu-Șișești” – Deceniul Internațional al Științelor pentru Dezvoltare Durabilă în spațiul românesc, iar în toamnă ne propunem organizarea unei Conferințe științifice comune în care să abordăm rolul științei și al Academiiilor de Științe în dezvoltarea durabilă a societății contemporane, precum și impactul Inteligenței artificiale asupra activității omului în diverse domenii.

Dezvoltăm cu succes cooperarea cu Academiiile Europene. Ne bucură crearea la București, la Academia Română, a Hub-ului Regional al Academiei Europaea. Este un succes incontestabil și cred că va duce la o consolidare a cercetătorilor merituoși din întregul spațiu românesc și din diaspora. Actualmente, pe malul stâng al Prutului, în strânsă colaborare cu Academia Română și Academia Tinerilor din Moldova, continuăm procesul de identificare a elevilor talentați și pregătirea lor pentru a îmbrățișa în viitor o carieră în cercetare, Ediția a 3-a a Școlii de vară „Calea spre descoperiri științifice” fiind preconizată pentru perioada 23-27 iunie 2025.

Distins Auditoriu,

Consolidarea spațiului românesc și integrarea europeană la momentul actual al istoriei impun calea unică de dezvoltare sustenabilă și chemarea noastră este să nu ratăm această oportunitate!

Pledăm pentru o Europă unită și prosperă, pentru pace în regiune și în toată lumea!